

820 NUMARALI TEMETTUÂT DEFTERİNE GÖRE TANZİMAT'IN İLK YILLARINDA MUCUR VE HACİBEKTAŞ'IN DEMOGRAFİK YAPISI VE SOSYAL DURUMU

Havva ERDOĞAN

Milli Eğitim Bakanlığı, Kırşehir/Türkiye

Geliş Tarihi: 10.02.2005

Yayına Kabul Tarihi: 07.04.2005

ÖZET

Mucur ve Hacibektaş kazalarında 1840 (1256) yılında yapılan temettuât sayımları, bu çalışmanın ana kaynağı olmuştur. Bu çerçevede Tanzimat'ın ilk yıllarında adı geçen kazaların merkez mahalle ve çevre köylerinin demografik durumu ve sosyal yapısı ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu çalışmada nüfusun, merkez mahalleler göz önünde bulundurulduğunda Mucur'da Hacibektaş'tan fazla nüfus olduğu anlaşılmaktadır. Temettuât defterlerindeki verilenlerden yola çıkarak, her iki kaza merkezine günümüzden bakıldığında buraların büyükçe birer köy ya da küçük birer kasaba oldukları sonucu çıkmaktadır. Tabii ki bu kaza merkezlerini onları tamamlayan köyleriyle birlikte düşünmemiz gerekmektedir. Bu özelliği ile de geleneksel Osmanlı kaza merkezi görünümü taşımaktadırlar

Anahtar kelimeler: *Temettuât, Mucur,Hacibektaş, sosyal, demografik.*

ACCORDING TO 820 NUMBER TEMETTUÂT NOTEBOOK SOCIAL AND DEMOGRAPHIC STATE OF MUCUR AND HACİBEKTAS IN THE EARLY YEARS OF THE REFORMS

ABSTRACT

The temettuât counts which were made in Mucur and Hacibektaş districts has been the main source of this study. In this frame, the demographic situation and social of the center quarters and the surrounding villages of the named districts in the early years of the reforms are studied in detail. In this study, it is understood that the population was higher in Mucur than in Hacibektaş when center quarters were considered. Commenting on the data given in temettuât inventories, it can be concluded that both of the district centers were big villages or small tomns in today's measures. Surely, we need to consider these district centers with the villages surrounding them. With this characteristic, they carry the traditional Ottoman district center vision.

Key words: *Temettuât, Mucur,Hacibektaş, Social, the demographic*

1. GİRİŞ

Nüfus, devletin bir bakıma sosyo-ekonomik potansiyelinin ve yapısının temelini teşkil etmektedir. Nüfus araştırmalarında ayrıntılara girilerek yapılan sağlam tasnifler ve tahliller, devletin gelecek hakkında planlar yapmasına da önemli katkı sağlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda "nüfus sayımı" asırlarca, toprak yazımı münasebetiyle yapılmıştır. Şu halde arşivlerimizde bulunan ve toprak yazımını gösteren defterlerden ancak tahmin ile bazı imparatorluk bölgelerinin nüfusunu çıkarmak mümkün olmaktadır. XIX. yüzyılın sonlarına kadar Osmanlı Devleti'nde gerçek anlamda, erkek ve kadınların bir arada sayıldığı nüfus sayımı yapılmamıştır. XV.-XVI. yüzyılların tahrir defterleri ülkenin vergi mükellefi olan kimselerin statülerine göre kaydı esasına dayanmaktadır. II. Mahmud döneminde, idarî, askerî ve malî alanlarda yapılan reformlar yeni bir nüfus sayımını gündeme getirmiştir. Nitekim 1831 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun genelinde yeni oluşturulan askerî düzeni sağlam bir temele oturtabilmek ve ülkenin asker potansiyelini tespit edebilmek amacıyla, sadece erkek nüfusun sayıldığı bir nüfus sayımı yapılmıştır. Bu sayımın amacı da askerî istatistikler ve kaygılara dayanmaktaydı.

Tanzimat'ın ilanıyla birlikte, malî reformlar çerçevesinde bu kez temettuât¹

sayımlarına gidilmiştir. Bu araştırmanın da konusunu teşkil eden bu sayımın amacı XV.-XVI. yüzyıllarda olduğu gibi malî amaçlıdır.

XV.-XVI. yüzyıllardaki tahmini nüfusu tespit ederken, tahrir defterlerindeki hane sayılarının beş ile çarpılması uygulaması Ö. Lütfi Barkan tarafından ileri sürülmüş ve tarihçiler arasında genel kabul görmüştür. Benzer uygulamayı temettü çalışmaları için de pek çok araştırmacı kullanabilmiştir.

Temettü defterlerinde yer alan hane sayılarının beş ile çarpılması da benzer şekilde tahmini nüfusu verecektir. Biz de bu çalışmada bu yöntemi kullanarak Tanzimat'ın ilk yıllarında, Mucur ve Hacıbektaş'taki tahmini nüfusu elde etmeye çalıştık. Tablo 1. ve Tablo 2.'de Mucur ve Hacıbektaş kazalarının mahalle ve bazı çevre köylerinin hane sayıları ve buna bağlı olarak Tanzimat'ın ilk yıllarındaki (1840) nüfusları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo 1: 1840 Yılında Mucur Merkez Mahalle ve Çevre Köylerinin Tahmini Nüfusları²

Yerleşim Birimi Adı	Vergi hane sayısı	Tahmini nüfus
Yenice	211	1055
Solaklı	213	1065
Toplam	424	2120
Mikâil Köyü	10	50
Aflak Köyü	8	40
Toplam	18	90
Genel Toplam	442	2210

¹XIX. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli bir kesiminde gerçekleştirilen emlak, arazi, hayvan ve temettü sayımları sonucunda "Temettuât Defterleri" adı verilen defter koleksiyonları oluşmuştur. Temettü kelimesi sözlüklerde genellikle "kâr etme", "fayda görme", "kârlar, kazançlar" şeklinde tanımlanan Arapça bir kelimedir. Aynı zamanda bu kelime, tüccar ve esnafın senelik kazançları üzerinden alınan vergi olarak da kullanılır. Temettü vergisinin temeli, bir çeşit belediye vergisi olan ihtisab resmidir. İhtisab

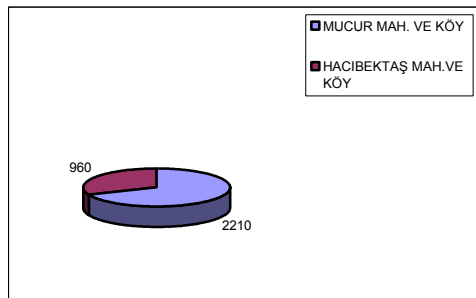
resmi esnafın sattığı yiyecek, giyecek, altın ve gümüş vs. üzerinden muhtelif namlarla, değişik tarifelerle alınan vergilere denirdi.¹ Bu verginin yerine herkesin arazi, emlak ve hayvanları ile esnaf ve tüccarın senelik kazançları göz önünde bulundurularak bir kıymet belirlenmiştir. Buna da temettü vergisi denmiştir.

² BOA.ML.VRD.TMT. No: 820\1-86.

Tablo 2: 1840 Yılında Hacibektaş Merkez Mahalle ve Çevre Köylerinin Tahmini Nüfusları³

Yerleşim Birimi Adı	Vergi hane sayısı	Tahmini Nüfus
Savat Mah.	42	210
Yukarı Mah.	64	320
Aşağı Mah.	61	305
Toplam	167	835
Bakâl Abdal Köyü	9	45
Civril Köyü	8	40
Engel Köyü	8	40
Toplam	25	125
Genel Toplam	192	960

Yukarıdaki tablolarda her iki kazanın merkez ve çevre köylerindeki nüfus durumu kabaca ortaya konulmuştur. Her iki kazanın merkez mahallelerine şöyle bir göz attığımızda, Tanzimat'ın ilk yıllarında Mucur'un mahalleleri Hacibektaş'ın mahallelerine göre daha çok nüfus barındırmaktadır. Mucur ve Hacibektaş kazalarına ait köylerde ise, bir kısmının dışında diğer köylerin burada yer almamasından köylerin nüfusları hakkında genel bir değerlendirme yapamamaktayız. Ancak elimizdeki olan verilere göre her iki kazanın temettuât defterinde yer alan çevre köylerinden Hacibektaş'ın köyleri daha kalabalık gözükmektedir. Bu bilgileri her iki kazanın geneli olarak ele alırsak, Grafik 1.'de görüldüğü gibi tahmini nüfusun, Mucur'da daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 1: Mucur ve Hacibektaş Kazalarının Merkez Mahalle ve Çevre Köylerindeki tahmini Nüfusu³ BOA.ML.VRD.TMT. No: 820\86-104.

Osmanlı döneminde bir şehrin, kasabanın ya da köyün temelini mahalleler oluştururdu. Günümüzde olduğu gibi XIX. yüzyılda da mahalle, şehrin en küçük temel yönetim birimi idi.⁴ Şehir ya da kaza halkının ödeyeceği vergilerin dağıtımında ve buna benzer hizmetlerde mahalle ana birim olarak alınırdı.⁵ Bir mahallede yaşayan insanlar birbiri ile her gün karşılaşır ve birbirleri ile muhatap olurlar, cami, mescit veya kahvehanelerde buluşurlardı. Dolayısıyla mahalleler sosyal yaşantının en önemli merkezi sosyo-ekonomik gelişme düzeyine bağlı kendi içinde kapalı birer topluluk özelliği taşımaktadır

Osmanlı toplum yapısının temelini oluşturan sosyal ve ekonomik statüler, devlet çarkının en iyi biçimde dönmesini sağlamak amacıyla bizzat devlet tarafından düzenlenmiştir. Bu durum devlet idaresinde görev alanlara birtakım ayrıcalıklar sağladığı gibi aynı zamanda büyük yetki ve sorumluluklar da vermiştir. Yine sosyal yapının icabı olarak bu görev ve sorumluluğu yüklenen kimselerin çocuklarına da aynı düzen içerisinde yer alma hakkı tanınmaktaydı. Araştırma konumuz içerisinde bu görevlilerden "sipahi" olarak adlandırılanlar mevcuttur. Bu şekilde Mucur'un Yenice mahallesinde dört, Mikâil köyünde iki sipahi hane reisi kaydı bulunmaktadır. Aynı şekilde tımar sisteminin bir parçası olan zeamet sahibi idarî ve askerî görevlerle yükümlü altı

⁴ İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Ankara 2000, s.19. Ayrıca bkz. Ahmet Yılmaz, *XIX.Yüzyıl'ın İlk Yarısında Yabanâbâd Kazası Sosyal ve İktisadi Durum*, Ankara 1998, s.14.⁵ Ömer Lütfi Barkan, "Tarihi demografik Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *Türkiyat Mecmuası*, X (1953), s.1-20.

za'ime ait kayıt da Mucur'da yer almaktadır.

Osmanlı Devleti'nin tımar sistemi içerisinde dirlik gelirleri 20.000 ile 100.000 akçe arasında bir meblağ tutan idarî- malî birime zeamet, bu dirliği elinde bulunduran kimseye de za'im denilmekteydi.⁶ Bu kimseler tevcih edilen bu gelirler karşılığında sancak ve kaza idaresi ile gerektiği zaman yiyecek ve donanımlarını karşıladıkları cebelüleriyle birlikte sefere gitmek gibi muhtelif idarî ve askerî görevleri yerine getirmekle mükelleftiler. Dirlik gelirleri genellikle 20.000 ile 45.000 arasında değişen bu za'imlerin vasıf ve unvanlarına baktığımızda çoğunun kapıkulu erkânından olduğunu görmekteyiz. Ancak dirlik gelirleri 20.000 akçenin altında olduğu halde za'im olarak kaydedilen kimseler de vardır. Mucur'daki za'imler de bunlardandır.

2. Hane Reislerinin Fizikî Özellikleri

1840'lı yıllarda Mucur ve Hacıbektaş'taki hane reislerinin sosyal durumlarına ve fizikî özelliklerine dair bilgilere, yine temettuât defterlerinde rastlamaktayız. Bu defterlerde öncelikle hane reislerinin fizikî görünümleri, onları tanımlamak için verilmiştir. Bunu ifade ederken kişilerin boyları; uzun, kısa ve orta olmak üzere üç kategoride ele alınırken, varsa sakalları ve bıyıklarının şekilleri ve renkleri, yine eğer hane sahibi henüz yeni ergenlik çağına girmişse bu da şâb-ı emred

(henüz sakalı çıkmamış, genç) olarak belirtilmiştir.⁷

Mucur ve Hacıbektaş'a ait incelenen defterde toplam 644 hane reisi yer almaktadır. Bunlardan 14'ü Mucur'da biri de Hacıbektaş'ta olmak üzere 15'i (% 2,3) uzun boyludur. Diğer hane reisleri ise orta boyludur (% 98).

Burada yer alan hane reislerinin % 80'i sakallıdır. Bu bilgilerden gençlik çağını aşan erkeklerin ekseriyetinin sakal bıraktığı düşünülebileceği gibi; hane reislerinin genellikle orta yaşlı ya da yaşlı kişilerden oluştuğu sonucuna da varılabilir. Yine her iki kaza merkezinde bıyıklı, şâb-ı emred olarak kaydedilen hane reisleri de yer almaktadır. Bu bilgilerden Hacıbektaş ve Mucurdaki hane reislerinin özelliklerinden bazı genel sonuçlara ulaşabiliriz. Mucurda toplam (merkez mahalle ve köy) 412 hane reisinden 64 adeti ak sakallı, yani nüfusun yaklaşık %16'sı ihtiyardır. Aynı zamanda yine 412 hane reisinin 93'ü kır sakallıdır. Buna göre hane reisi Hacıbektaş kazası (merkez mahalle ve köy) toplam 182 hane reisinden 43'ü ak sakallıdır. Buna göre nüfusun yaklaşık % 24'ü ihtiyardır. 182 hane reisinden 29'u kır sakallıdır. Buna göre nüfusun yaklaşık % 16'sı orta yaşlıdır.

Henüz genç yaşta olan şâb-ı emred denilen hane reisleri de bulunmaktadır. Ter bıyıklı hane reisleri Mucurda 15, Hacıbektaş'ta ise 9 adettir. Ter bıyıklı yani daha bıyığı çıkmamış, genç hane reislerinin kayda alınmasının muhtemel nedeni yetim çocuk olmalarıdır. Bunlar hanenin erkek üyesi olarak kaydedilmişlerdir.

Mucur'da 178 hane reisi Hacıbektaş'ta ise 66 hane reisi kara sakallıdır. Buna göre

⁶ Halil İncalcık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, 1300-1600*, I , Editör: Halil İncalcık, Donald Quataert, Tercüme: Halil Bertay, İstanbul 2000, s.185 ; ayrıca bkz. Yunus Koç, *XVI. Yüzyılda bir Osmanlı Sancağının İskân ve Nüfus Yapısı*, Ankara 1989, s.60-63.

⁷ Mübahat Küttükoğlu, "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarında Temettü Defterleri", s.8

nüfusun yaklaşık % 37'si esmer tenli insanlardan oluşmaktadır. Sarışın tenlilere ise çok az rastlanmakta; bunların 40'ı (yaklaşık %10) Mucurda; 25'i de (yaklaşık % 19) Hacıbektaş'ta bulunmaktadır.

Bu istatistiksel değerlere göre iki kazada da esmer tenlilerin oranı daha fazladır. Bu bilgiye göre hane reislerinden yaklaşık % 23'ünün orta yaşlı olduğu sonucu çıkmaktadır.

3. Şahıs İsimleri ve Lakapları

1840 temettü kayıtlarında Mucur ve Hacıbektaş kazalarında isimleri tekrarlanan hane reisleri Tablo 3. ve 4.'de

gösterilmiştir. Temettuât kayıtlarında yer alan bilgilerden hane reislerinin adlarını ve lakaplarını öğrenmek mümkündür.

Mahalle ve köylerde kullanılan isimler, o yörenin sosyal ve dini yapısı hakkında bizlere bir nebze de olsa bilgi vermektedir.

Temettuât defterindeki kayıtlara göre 1840'lı yıllarda Mucurda en fazla dikkati çeken adlar **Mehmed** ve **Ahmed**'dir. Hacıbektaş'ta ise Ali, Hasan, Hüseyin adlarına sıkça rastlanmaktadır. Bunun temel sebebi muhtemelen Hz. Ali ve oğulları Hasan ve Hüseyin'e duyulan saygı ve hürmetten kaynaklanmaktadır.

Tablo 3: 1840 yılında Mucur'un Merkez mahalle ve çevre köylerindeki hane reislerinden isimleri tekrarlananlar

Yerleşim Birimi	Yusuf	Ali	Ahmet	Mehmet	Ömer	Osman	İbrahim	Musa	Süleyman	Mahmut	Hüseyin	Hasan	Mustafa	Veli	Halil	Diğerleri
Yenice	8	17	10	12	18	15	10	1	10	4	9	4	15	10	9	33
Solaklı	2	20	18	25	11	16	9	4	9	4	10	15	12	7	4	39
Aflak	1	-	-	1	-	1	-	1	1	-	1	1	1	-	-	-
Mikâil	-	2	1	2	1	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	1
Toplam	11	39	29	40	30	32	19	6	20	8	21	22	28	17	13	72

Tablo 4: 1840 yılında Hacıbektaş Merkez mahalle ve çevre köylerindeki hane reislerinden isimleri tekrarlananlar

Yerleşim Birimi	Yusuf	Ali	Ahmet	Mehmet	Ömer	Osman	İbrahim	Musa	Süleyman	Mahmut	Hüseyin	Hasan	Mustafa	Veli	Halil	Diğerleri
Savat	2	4	4	5	-	-	2	2	-	-	2	4	3	2	-	11
Yukarı	-	6	2	5	-	-	3	1	3	-	3	7	4	1	3	24
Aşağı	-	11	-	6	-	1	1	1	1	-	7	6	5	1	2	18
Bakâl Abdal	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	1	1	-	3
Engel	-	1	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	1	1	-	2
Misafir Gayri Müslim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Civril	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	6
Toplam	3	22	6	18	-	3	6	6	4	-	14	17	14	6	5	67

Bu iki kaza ve çevre köylerinde diğer farklı isimler ise şunlardır: Sunullah, Aziz, Abdi, Numan gibi.

Hacıbektaş kazasında temettü sayımları sırasında kaydedilen misafir gayri müslim hane reislerinin isimleri de şunlardır: Gordin, Bedos, Közmen.

Temettuât defterlerinde hane reislerinin adları tek başına verilmemiş, baba adları ve meslekleri ile birlikte, varsa lakapları da verilmiştir. "Orta Boylu Kara Sakallı Abdi Oğlu Süleyman" gibi.⁸ Çoğu zaman baba adları lakaba dönüştürülmüş ve hane reisi bu şekilde tanımlanmıştır. İç Ağası Oğlu Eyyüb, Hattat Oğlu Receb, Bostancıoğlu Hasan, Demircioğlu Selur, İmam oğlu, Leblebicioğlu Ali, Sipahioğlu Hasan, Çiftçi oğlu Yusuf, Bostancıoğlu Hasan gibi. Buradan hane reislerinin babalarını mesleklerini devam ettirdikleri sonucunu da çıkarmak mümkündür.⁹

Hane reislerinin adlarından, lakap, baba mesleği ve isimlerinden yola çıkarak demografik yapı hakkında genel sonuca ulaşabiliriz. Bazı kayıtlarda ailenin geldiği yer o ailenin lakabı olarak kaydedilmiş, bu da ailelerin geldikleri yeri ve nüfus hareketliliği hakkında bazı bilgilere ulaşılmasını sağlayabilir. Hacıbektaş ve Mucur'da rastladığımız isimlerden bazıları şunlardır. Aydınli oğlu Mehmed, Tepeköylü oğlu Ali, Bağdadlı oğlu Ömer, Şamlı oğlu Adem, gibi.

Bazı ailelerin isimleri de mensup oldukları kökeni yansıtmaktadır. Türkmen İbiş, Arap Ali gibi. Yine Hane reislerinin bazıları da Fiziki, tipolojik ve psikolojik özelliklerine göre adlandırılmışlardır. Burunsuz oğlu Himmet, Çolakoğlu

Mahmud, Sağır Musa, Kör Halil Oğlu Abdullah gibi. Bazı hane reisleri ise dini lakaplarıyla öne çıkmıştır. İmam oğlu Musa, Şeyh'ül-Hac Mehmed Said Efendi, Molla Hüseyin Oğlu Ahmed gibi.

Mucur'da dinî içerikli lakaplara rastlanmasına rağmen, Hacıbektaş'ta bu tür lakaplara rastlanmamaktadır. Bu durum, Mucur halkının Sünni İslam geleneğine bağlılığı, Hacıbektaş halkının ise Alevî ve Bektaşî geleneğine bağlılığı ile açıklanabilir.

Hacı lakaplıların Mucurda çok bulunması beldenin maddi durumu ile de alakalıdır. Mucur'da hacı lakaplı kimseler en çok Yenice ve Solaklı mahallesinde bulunmaktadır (Tablo 5). Buna göre, buralarda yaşayanların maddî durumlarının iyi olduğu sonucu çıkarılabilir.

Osmanlı Devleti'nde sosyal ve dinî müesseselerde görev yapan müderris, müteveli, şeyh, derviş, zaviyedar, imam, hatip, vâiz, müezzin, ferraş gibi görevliler genellikle muhtelif vakıfların bünyesinde yer almışlar ve buralardan geçimlerini temin edecek ücretler almışlardır.¹⁰ Bu kimseler, belirli bir toprak parçası tasarruf etmedikleri takdirde, genellikle vergiden muaf olurlar ya da çok cüzî miktar vergi öderlerdi. Hacıbektaş'ın Savat mahallesinde bulunan köy hatibi Musa'ya teklif edilen vergi miktarı 15 guruştur.

Hacıbektaş kazasının Aşağı mahallesinde bulunan dergâhın şeyhi Hacı Mehmed Said Efendi, Bakâl Abdal köyünden Rençber Derviş Ali oğlu Mehmed vergiden muaf tutulmuşlardır. Bunların dergâhta görevli olmaları onlara vergi muafiyeti kazandırmıştır.

Hacıbektaş'ta kullanılan bir diğer unvan ise "Seyyid" dir. Bu unvan, Hz. Hasan ve

⁸ BOA.ML.VRD.TMT. nr.820.

⁹ Kütükoğlu, a.g.e., s.11.

¹⁰ Koç, a.g.e, s.60-63.

daha çok Hz.Hüseyin soyundan gelerek nesebi Hz. Peygambere dayanan veya öyle olduklarına inanılan kimseler için kullanılır¹¹. Bütün İslam dünyasında olduğu gibi Hz. Peygamber soyundan gelen kimseler toplumda önemli bir yer tutmuştur. Araştırma alanımız olan Hacıbektaş kazasının Yukarı mahallesinde bu yıllarda iki adet seyyid unvanlı kişiye rastlanmaktadır. Bunlar; Seyyid Ali oğlu İbrahim, Seyyid Ali oğlu Ali'dir.

Tablo 5: 1840 Yılında Mucur'un Merkez Mahalle ve Çevre Köylerindeki Dini Lakaplı Hane Sahipleri

Yerleşim Birimi	Hacı	Molla	Hafız	İmam	Toplam
Yenice Mahallesi	4	12	2	1	19
Solaklı Mahallesi	8	-	-	2	10
Aflak Köyü	-	-	-	-	-
Mikâil Köyü	-	-	-	-	-
Toplam	12	12	2	3	29

Tablo 6: 1840 Yılında Hacıbektaş'ın Merkez Mahalle ve Çevre Köylerindeki Dini Lakaplı Hane Sahipleri

Yerleşim Birimi	Hacı	Molla	Hafız	İmam	Toplam
Savat	-	-	-	1	1
Yukarı	-	-	-	-	-
Aşağı	-	-	-	-	-
Abdal	-	-	-	-	-
Aflak	-	-	-	-	-
Civril	-	-	-	-	-
Toplam	-	-	-	1	1

4. SONUÇ

Araştırmamıza konu olan yerleşim birimleri; Kırşehir sancağının Mucur kazasının Yenice ve Solaklı mahalleleri ile, Aflak ve Mikâil köyleri; Hacı Bektaş kazasının, Savat, Aşağı ve Yukarı mahalleleri ile Engel ve Bakâl Abdal köyleridir. İncelenen temettü defterinden elde edilen önemli bir sonuç her iki kazanın merkez ve çevre köylerinin demografik durumudur. Eldeki verilerden yola çıkarak Mucur'un merkezinin tahmini nüfusu ($424 \times 5 = 2120$) 2120 civarındadır.

Kazaların ve köylerin tamamı incelenen temettuat defterinde yer almadığı için, köyler hakkında bir tahminde bulunamıyoruz. Benzer hesaplamayı Hacıbektaş kazasının merkezi için de yaparsak tahminî nüfusun 885 civarında olduğu ortaya çıkmaktadır. Demografik açıdan ele alındığında Mucur'un merkezinin Hacıbektaş'tan yaklaşık iki buçuk kat daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Her iki kazanın merkezine genel olarak baktığımızda Mucur'un bir kasaba özelliği, Hacıbektaş'ın merkezinin de büyükçe bir köy özelliğine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Görünen o ki Tanzimat'ın ilk yıllarında Orta Anadolu bozkırındaki bu iki kaza merkezi ve incelenen çevre köylerinin geneli, geleneksel bir yapılanmayı yansıtmaktadır.

¹¹ Koç, a.g.e., s.72

5. KAYNAKLAR

A. ARŞİV KAYNAKLARI

a. Temettuât Defteri

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mucur ve Hacıbektaş Kazası 820 Numaralı Temettuât defteri. (ML.VRD.TMT).

B. BASILI ESERLER VE ARAŞTIRMALAR

Barkan, Ö. L., 1951-1953, “Tarihi Demografi Araştırmaları Ve Osmanlı Tarihi”, Türkiyat Mecmuası, X, İstanbul, S.1- 26.

İnalçık, H., 2000, Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik Ve Sosyal Tarihi (1300-1600), Çeviren: Berktaş, H. I, İstanbul.

Koç, Y., 1989, XVI. Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağının İskân Ve Nüfus Yapısı, Ankara.

Kütükoğlu, M. “Osmanlı Sosyal ve İktisadî Kaynaklarından Temettü Defterleri”, Belleten, LIX/225 (1995). Yılmaz, A., XIX. Yüzyıl ilk yarısında Yabanâbâd Kazası Sosyal ve İktisadî Durum, Ankara 1998.

Ortaylı, İ., 2000, Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880), Ankara.